

بررسی تطبیقی پوشش خبری تحولات سوریه در دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس

العربی

علی عابدی زنانی ۱
شهریار قلی زاده گللو ۲
رسول شریفی ۳

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی پوشش خبری تحولات سوریه در دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس العربی است. روزنامه جمهوری اسلامی از نظر گرایش سیاسی خط مشی میانه رو و معتدلی دارد و در هیچ کدام از طیف‌های اصول‌گرایی و اصلاح طلبی قرار نمی‌گیرد. همچنین روزنامه القدس العربی یک روزنامه‌ای مستقل از دولت است که در خارج از مرزهای سیاسی فلسطین و در لندن چاپ می‌شود و با دیگر روزنامه‌های کشورهای عربی مانند عربستان و قطر که در این پژوهش به نقش این کشورها اشاره شده است، متفاوت می‌باشد. از این رو با توجه به این شباهت‌ها، این دو روزنامه برای بررسی در این پژوهش انتخاب شده‌اند. روش مورد استفاده، روش تحلیل محتوا از نوع کمی است. حجم نمونه شامل ۶ ماه (بهار و تابستان ۱۳۹۷) از کلیه مطالب مربوط به تحولات سوریه در این دو روزنامه است. در این پژوهش، جهت‌گیری هر دو روزنامه مذکور با توجه به نظریه سوگیری مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به نظریه سوگیری و کاربرد آن در تحلیل‌های رسانه‌ای می‌توان به عینیت و واقعیت‌گرایی رسانه‌ها و همچنین به جهت‌گیری‌های مثبت و منفی و حتی خنثی آنان پی برد. در این زمینه یافته‌های پژوهش حاضر به تفاوت معنی‌داری بین جهت‌گیری دو روزنامه مذکور رسیده است. با استفاده از برجسته‌سازی رسانه‌ای، رسانه‌ها در نحوه انعکاس و برجسته کردن اخبار و مطالب خود بر اساس خط مشی و رسالت سازمان خبری متبوع خویش عمل می‌کنند. روزنامه‌های جمهوری اسلامی و القدس العربی نیز بر اساس همین اصل به پوشش تحولات سوریه پرداخته‌اند. و در این زمینه نیز تفاوت معنی‌داری بین این دو روزنامه بر اساس یافته‌های پژوهش مشاهده می‌شود.

واژگان کلیدی: پوشش خبری، سوگیری، روزنامه جمهوری اسلامی، روزنامه القدس العربی، سوریه

۱ استادیار علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی تهران

۲ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روزنامه نگاری دانشگاه علامه طباطبایی تهران

۳ دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روزنامه نگاری دانشگاه علامه طباطبایی تهران

مقدمه

منطقه خاورمیانه با اهمیت استراتژیک خود طی دهه‌های اخیر همواره مورد توجه قدرت‌های فرامنطقه‌ای و بازیگران متعدد کلان و خرد بوده است که هر یک سعی داشته‌اند به فراخور قدرت و توان خود و نیز واقعیت‌های موجود در آن، در راستای اهداف و منافع خود گام بردارند. این منطقه به همراه منطقه شمال آفریقا، از مهم‌ترین کانون‌های منازعه و بحران در جهان به شمار می‌روند که شاهد انقلاب‌های متعددی بوده‌اند. انقلاب‌های مردمی در خاورمیانه و شمال آفریقا در خلال سال‌های گذشته، بدون شک نقطه عطف مهمی در تاریخ تحولات سیاسی-اجتماعی این منطقه به حساب می‌آیند. این انقلاب‌ها، که با خودسوزی جوانی در تونس و آغاز اعتراضات در این کشور از سال ۲۰۱۱ شروع شد و سپس در روندی دومینوگونه، با شتاب و سرعت باورنکردنی به سایر کشورهای منطقه سرایت کرد، سراسر کشورهای این منطقه را فراگرفت و آنها را دستخوش تحولات مهمی کرد که چشم‌انداز فراروی تحولات سیاسی-اجتماعی آنان را تحت تأثیر قرار داد. این تحولات در عرصه رسانه‌ای نیز بازتاب گسترده‌ای از خود برجا گذاشت. رسانه‌ها با توجه به قدرتی که در جذب توده مخاطبان و مشارکت در فرآیند شکل‌دهی به افکار عمومی دارند نقش قابل ملاحظه‌ای در بحران‌ها و کشمکش‌های اجتماعی، سیاسی و بین‌المللی ایفا می‌کنند. البته درک عمومی جامعه و واکنش‌های تشدیدکننده و یا ثبات‌بخش توده‌ها در قبال بحران‌ها منحصرراً در اختیار رسانه‌ها نیست اما رسانه‌ها در این زمینه به عنوان یکی از مهمترین عوامل بازیگران اجتماعی مطرح هستند. (کازمی، ۱۳۶۶: ۴۲)

می‌توان گفت که امروزه در عصر ارتباطات و اطلاعات، هرگاه بحرانی رخ می‌دهد، آنچه ذهن را به خود مشغول می‌کند این است که آیا رسانه‌ها با محرک بحران همراه خواهند شد یا در مهار و برون رفت از آن گام خواهند داشت؟ به عبارتی، در همان حال که رسانه‌ها می‌توانند ابزاری در خدمت بحران‌زدایی و یا کاهش اثرات آن باشند، می‌توانند ابزاری در خدمت بحران‌سازی و تشدید بحران به شمار روند. (روشندل اربطانی، ۱۳۸۷: ۲۱).

تحولات، بحران‌ها و انقلاب‌هایی که در این چند سال در منطقه خاورمیانه به وقوع پیوسته، به یکی از سوژه‌ها و موضوعات داغ خبری تبدیل شده است. در این میان، یکی از مهمترین عوامل موثر در توصیف، تبیین و تفریق این تحولات و انقلاب‌ها و ریشه‌ها، زمینه‌ها و ماهیت آنان رسانه‌ها بوده‌اند. رسانه‌های تصویری، صوتی و چاپی به دلیل نقش بی‌بدیلشان در سرعت و نفوذ ارتباطات، از یکسو به عنوان ابزاری برای ایجاد ارتباط میان انقلابی‌ها مورد استفاده قرار گرفته‌اند و از سوی دیگر در انتقال پیام انقلابی‌ها به جهان و تحدید قدرت سرکوب‌گران، موثر بوده‌اند. این مسئله اگرچه به دلیل افزایش روزافزون نقش و تأثیر رسانه‌ها در سیاست بین‌الملل قابل تبیین است؛ اما با این همه، بررسی عملکرد رسانه‌های گوناگون در بازتاب تحولات خاورمیانه و به ویژه تحولات سوریه، نشان می‌دهد که نوع نگرش و رفتار آنان در انعکاس این انقلاب‌ها متفاوت و حتی در برخی موارد کاملاً متعارض بوده است؛ به گونه‌ای که حتی اختلاف نظرهای جدی‌ای در نامگذاری این تحولات وجود دارد. کما این که در مورد تحولات سوریه، برخی رسانه‌ها و مطبوعات از آن به عنوان انقلاب و بهار عربی و برخی به عنوان مقاومت اسلامی، حمله تکفیری‌ها و شورشیان یاد می‌کنند. بر این اساس، در مقاله حاضر، به دنبال آن هستیم که پوشش تحولات سوریه را در دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس العربی، بررسی کنیم و ببینیم که آیا بین دو روزنامه مذکور از

حیث نوع پوشش و جهت گیری تفاوت معناداری وجود دارد یا نه؟ روش تحقیق مورد استفاده در این مقاله پژوهشی، روش تحلیل محتوا از نوع کمی می باشد.

پیشینه تحقیق

مژگان هوشمند در پژوهشی با عنوان « بررسی انتقادی بازنمون تحولات سوریه در مطبوعات ایران و آمریکا با بکارگیری الگوی ون لیوون» در سال ۱۳۹۱ به تحلیل متون مطبوعاتی ایران و آمریکا در دو روزنامه کیهان و واشنگتن پست بر اساس الگوی ون لیوون پرداخته است. نتایج پژوهش بیانگر این است که مطبوعات ایران و آمریکا تحولات سوریه را در راستای سیاست های دولت های خود بازسازی می کنند و نویسندگان به منظور القای جهان بینی خود به گونه ای هدف دار و کاملاً متفاوت، از تقابل ها برای بازنمایی کنش اجتماعی بهره می جویند. علی امیدی و مهرداد رشیدی در پژوهشی دیگر در سال ۱۳۹۲ با عنوان « بازنمایی تحولات سوریه در شبکه الجزیره»، با استفاده از روش منابع کتابخانه ای و اینترنتی و به شیوه توصیفی - تحلیلی به بررسی این تحولات پرداخته اند. یافته های پژوهش نشان داد که شبکه الجزیره در طول موج انقلاب مردمی مصر و تونس سعی کرد نسبتاً هویت یک رسانه بی طرف را حفظ کند اما با شروع ناآرامی ها و جنگ داخلی در سوریه، از هر ابزاری در جهت اهداف حامیان خود و ضربه زدن به نظام بشار اسد استفاده کرد. این غول رسانه ای با هدف حمایت از شورشیان سوریه، استانداردهای روزنامه نگاری را زیر پا گذاشته و با کنار گذاشتن سیستم تعیین صحت و سقم اخبار و به جای گزارش های متقن، به افراد ناشناس و بعضاً ویدئوهای غیر مستند رجوع کرده است.

همچنین، فرقانی و نیکخواه ایبانه، در مقاله ای با عنوان « پوشش خبری رویدادهای دو کشور بحرین و سوریه در سایت فارسی شبکه العالم» با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی به بررسی تحولات این دو کشور پرداخته اند. یافته های به دست آمده نشان می دهد که در دوره مورد بررسی، حوادث بحرین به طور معنی داری نسبت به حوادث سوریه، بیشتر مورد پوشش خبری قرار گرفته است. در عین حال حکومت سوریه به طور معنی داری پوشش خبری مثبت تری نسبت به حکومت بحرین از طرف شبکه العالم دریافت کرده است. همچنین تعداد اخبار شبکه العالم درباره هر یک از دو کشور، جهت گیری و برجسته سازی این سایت و استفاده از واژگان پیش فرض، تلقین ها، چارچوب انگارها و کلیشه ها به گونه ای است که در مجموع ذهنیت مثبتی از اعتراض ها و مخالفان بحرین و همچنین از نظام سوریه و اقدام های آن در مخاطبان ایجاد می کند. و در مقابل تصاویری منفی از اعتراض ها و مخالفان سوریه و نیز نظام بحرین و اقدام های آن در ذهن مخاطبان شکل می دهد.

مبانی نظری

برای بررسی پوشش اخبار و تحولات گوناگون در رسانه ها به ویژه در رسانه های نوشتاری، نظریات و رویکردهای متنوع ارتباطاتی - خبری وجود دارد که در این بین با استفاده از نظریاتی همچون دروازه بانی خبر، برجسته سازی رسانه ای و جهت گیری (سوگیری) می توان خط مشی روزنامه ها نسبت به یک موضوع را مورد مطالعه قرار داد.

دروازه بانی خبر^۴

این مفهوم، نخستین بار به وسیله کورت لوین^۵ در سال ۱۹۴۷ به کار برده شد. او این مفهوم را مشابه تصمیم‌هایی مطرح کرد که یک زن خانه‌دار برای خرید مواد اولیه مورد نیاز غذا به کار می‌برد. او خاطر نشان ساخت که اطلاعات همیشه در کانال‌هایی قرار می‌گیرد که حاوی «منطقه دروازه» است. منطقه‌ای که در آنجا تصمیم‌ها بر اساس مقررات بی طرفانه یا مقررات شخصی از سوی دروازه بانان اتخاذ می‌شود (محسنیان راد، ۱۳۸۷: ۴۲۶). «پالما شومیکر» نویسنده و محقق آمریکایی نیز در اثر خود به نام «دروازه بانی»، می‌نویسد: «گزینشگری (دروازه بانی) فرآیندی است که در طی آن میلیاردها خبر، خلاصه، جمع‌وجور و خرد می‌شوند و به صدها پیام تبدیل شده و به اشخاص مشخص در یک زمان مشخص می‌رسد.» (Palma shoemaker, 1991, p1) همچنین، کاظم معتمدنژاد در کتاب «روزنامه نگاری» دو معیار را برای تبیین ارزش‌های خبری در نظر می‌گیرد: معیارهای عینی و معیارهای شخصی (عاطفی). معیارهای عینی از نظر وی به سه دسته زیر تقسیم می‌شوند:

- ۱- اهمیت ذاتی؛ که منظور از آن، ارزش و اعتباری است که در برخی از وقایع وجود دارد و شامل بزرگی کارها و اقدامات، بزرگی و فراوانی تعداد و مقدار، بزرگی قدرت و بزرگی نتایج می‌گردد.
 - ۲- مجاورت؛ که شامل مجاورت جغرافیایی (مثل اهمیت رویدادهای خبری کشور همسایه) و مجاورت معنوی (مثل اهمیت رویدادهای جهان اسلام همچون فلسطین، لبنان، الجزایر و مصر برای ایران) است.
 - ۳- قدرت؛ که وقایع بی نظیر و نایاب (مثل مسافرت انسان به کره ماه) و وقایع کمیاب و کم نظیر (مثل بحران سیاسی در کشورهای باثبات) را شامل می‌شود.
- معیارهای شخصی (عاطفی) نیز از نظر دکتر معتمدنژاد، آن دسته از معیارهایی هستند که با احساسات و عواطف و جنبه‌های روانی انسان سروکار دارند مانند مرگ، زندگی و... (معتمدنژاد، ۱۳۶۸: ۴۴۳-۴۴۲).

برجسته سازی^۶

دونالد شاو و مک کومبز واضعان نظریه برجسته سازی، در مقاله «کارکرد برجسته سازی مطبوعات» می‌نویسند: «رسانه‌ها در قالب گزارش‌های خبری، به طور قابل ملاحظه‌ای اهمیت موضوع‌های مهم را تعیین می‌کنند. این تأثیر وسایل ارتباط جمعی - قابلیت اثرگذاری بر تغییر شناخت و ادراک مخاطبان و ساخت تفکر آنان - کارکرد برجسته سازی وسایل ارتباط جمعی نامیده می‌شود. مهم‌ترین تأثیر ارتباط جمعی در اعمال این کارکرد، ایجاد نظم فکری [برای مخاطبان] و نظم دادن به دنیای پیرامون ماست. رسانه‌ها ممکن است در این که به ما بگویند چگونه فکر کنیم، موفق نباشند؛ اما آنها در گفتن این که در باره چه چیزی فکر کنیم، بسیار موفق هستند.» (شاو و مک کومبز، ۸-۱۳۷: ۱۳۸۳)

این نظریه، مدعی تأثیر رسانه‌ها بر شناخت و نگرش مردم و تعیین اولویت‌های ذهنی آنان از طریق انتخاب و برجسته سازی بعضی از موضوعات و رویدادها در قالب خبر و گزارش خبری است. به این معنا که رسانه‌ها با برجسته ساختن بعضی

5 Kurt Lewin

6 Gate Areas

7 Agenda- setting

از موضوع‌ها و رویدادها، بر آگاهی و اطلاعات مردم تأثیر می‌گذارند. گرچه نمی‌توانند تعیین کنند که مردم «چگونه» بیندیشند، اما می‌توانند تعیین کنند که «درباره چه» بیندیشند. (مهدی زاده، ۱۳۸۹: ۵۹).

برجسته‌سازی رسانه‌ای بیان می‌دارد که آنهایی که محتوای گزارش‌های روزانه روزنامه‌ها، سرویس‌های خبری رادیو تلویزیونی و سایت‌های خبری اینترنت را تعیین می‌کنند، با به کارگیری تعدادی از معیارها تصمیم می‌گیرند که چه چیزی ارزش خبری دارد. آنها به خوبی متوجه این نکته هستند که محدودیت زمانی و مکانی وجود دارد. فقط آن گزارش‌ها که بسیار مهم تشخیص داده می‌شود و یا آنها که مخاطبان انبوه به آنها علاقه‌مند خواهند بود، در اولویت قرار خواهند گرفت. آنهایی که با این معیارها تطبیق کنند، از خیل گزارش‌هایی که از طریق گزارشگران خدمات و سرویس‌های بی‌سیم و نظایر آنها در دسترس قرار گرفته‌اند، انتخاب خواهند شد. آخرین اخباری که از طریق یک آژانس روابط عمومی منتشر می‌شود، نمی‌تواند با این معیارها بخواند و دبیران مطبوعاتی یا مشاوران سیاسی شبکه‌های تلویزیونی به سادگی نمی‌توانند یک اطلاعیه روابط عمومی را مورد علاقه عمومی تلقی و آن را پخش کنند، مگر اینکه برخی از این گزارش‌ها را کارگردان یا سردبیر احساس کند مهم است؛ در این حالت بعید است آن را نادیده بگیرد و پخش نکند (دیفلور، ۱۳۸۳: ۴۹۴).

سوگیری (جهت‌گیری)^۸

سوگیری اصطلاح متعارف برای تحریف‌های استنباطی در رسانه‌هاست که از دو مورد زیر ناشی می‌شود: (۱) پیشداوری تعمدی در خصوص جنبه‌ای از یک گزارش و یا یکی از طرف‌های یک منازعه (۲) سهل‌انگاری غیرعمد درباره یکی از طرف‌های منازعه. مفهوم سوگیری، در مباحثه عمومی راجع به رسانه‌ها و بخصوص در مباحثه مربوط به اخبار، جایگاه برجسته‌ای دارد. استعاره سوگیری، پیش‌فرض این است که این بازنمایی‌ها صرفاً یک جهان «واقعی، طبیعی، پیش‌داده» را بازنمایی نمی‌کند، و در اینجا فرض بر این است که این جهان از موهبت یک حقیقت اساسی برخوردار است که می‌توان آن را بدون سوگیری ترجمه کرد. هیچ یک از این پیش‌فرض‌ها در برابر واریسی دقیق تاب نمی‌آورد. خود رخدادهای بازنمایی‌های رخدادها بسیار فرق دارند، بنابراین، این بازنمایی‌ها نمی‌توانند به تمام معنا رخدادها را بازنمایی کنند؛ ایده‌ای که بنابراین، یک رخداد و یا یک بازنمایی فقط و فقط یک حقیقت لاینفک در خود دارد، معمولاً نشانه بارزی از عذر آوری به حساب می‌آید- و در اینجا دیدگاه خاص شخصی، به خود رخداد نسبت داده می‌شود (سولیوان و دیگران، ۱۳۸۵: ۵۶-۵۵).

ال.ار. هولستی^۹ محقق و نویسنده آمریکایی در کتاب «تحلیل محتوا در علوم اجتماعی و انسانی» می‌نویسد: بررسی سه مجله خبری مهم آمریکا: تایم - نیوزویک و یواس نیوز اند ریپورت؛ با به کارگیری «مسئولیت ارتباطات جمعی» مشخص کرد که تصویر بازسازی شده جهان از سوی آنها، اغلب سوگیرانه، تحریف شده یا واقعاً غلط است. بررسی دقیق همین مجله‌های خبری در طول مبارزات انتخابات ریاست جمهوری سال ۱۹۶۰، روشن ساخت که نامزدهای جمهوری خواه به عنوان یک گروه، کمی بیشتر، نظر موافق تری را نسبت به حریف دموکرات خود دریافت کردند. اما هنگامی که این اطلاعات دوباره بر حسب نامزدان منفرد بررسی شد، مشخص شد که هر مجله نسبت به نامزدهای محافظه‌کار (ریچارد نیکسون و لیندون جانسون) نظر مساعدتری دارند تا نامزدهای لیبرال (نلسون راکفلر و جان اف. کندی) (Holsti, 1986, 608).

8 Bias

9 L.R.Holsti

همچنین، محققان علوم ارتباطات اجتماعی و سیاسی تا کنون تحقیقات زیادی را برای اثبات یا رد فرضیه‌های خود مبنی بر وجود جهت‌گیری در رسانه‌ها، محتوا و مخاطبان آن انجام داده‌اند. در مطالعه‌ای که از سوی مک کوئیل صورت گرفته، وی جهت‌گیری را دقیقاً نقطه مقابل عینیت در اخبار قرار می‌دهد. او انواع سوگیری در خبر را به این شکل تقسیم‌بندی می‌کند:

انواع سوگیری	آشکار	پنهان
عمدی	هواخواهی	پروپاگاندا
غیر عمدی	گزینش ناآگاهانه	ایدئولوژی

- هواخواهی: این سوگیری را می‌توان در مطالبی مشاهده کرد که در قالب سرمقاله، تفسیر، ستون، بحث آزاد، نامه به سردبیر و مطالبی از این نوع درج می‌شود.

- پروپاگاندا: تشخیص این سوگیری به علت این که عمدی و پنهان صورت می‌گیرد، بسیار مشکل‌تر از انواع دیگر است زیرا هدف و نیت آن مخفی است. پروپاگاندا غالباً در شکل اخبار عینی ظاهر می‌شود که از طرف سخنگویان حزبی یا دولتی، روابط عمومی‌ها و یا گروه‌های ذی‌نفع در قالب ارائه اطلاعات در اختیار رسانه‌های خبری قرار می‌گیرد.

- گزینش ناآگاهانه: تفاوت این نوع سوگیری با دو نوع پیشین در این است که هدف و قصد عمدی در جانبداری ندارد.
- ایدئولوژی: این سوگیری مخفی و غیر عمدی، ریشه در متن دارد و درک آن بسیار مشکل است و فقط از طریق بحث و تفسیر (گفتمان) به دست می‌آید (Mac Quil. 1998: 255).

دکتر کاظم معتمد نژاد در مقاله‌ای با عنوان «تبلیغات سیاسی»، با اشاره به این نکته، می‌نویسد: «اگر خبری در مورد کسر بودجه دولت وجود داشته باشد؛ روزنامه‌های موافق دولت این تیتراژ را منتشر می‌کنند که مساعی دولت، کسر بودجه را به نصف تقلیل داده است؛ در صورتی که روزنامه مخالف، تیتراژ دیگری به این مضمون که دولت هنوز برای تامین نصف بودجه، محل لازم را پیدا نکرده است، درج خواهد کرد.» (معتمد نژاد، ۱۳۷۴: ۱۴)

مفاهیم پژوهش

پوشش خبری^{۱۰}

خبر پر ارزش‌ترین کالای امروز است. در دنیای اطلاعات نقش خبرسازان دارای اهمیت فزاینده است. پوشش خبری، مجموعه‌ای از فعالیت‌هایی است که بر روی خبر صورت می‌گیرد تا ارزش یک خبر و جایگاه آن از وضعیت واقعی آن بالاتر یا پایینتر مطرح شود. و ارزش آن خبر در مجاورت مطالب دیگر دارای ارزش کمتر، بیشتر یا در حد صفر شود. گاهی

اوقات خبر به گونه‌هایی مطرح می‌شود که ارزش آن برای مخاطب به صفر می‌رسد. آنچه در دنیای امروز مطرح می‌شود این است که خبر دیگر انتقال دهنده واقعیت‌ها نیست؛ بلکه سازنده واقعیت است. خبرنگار حرفه‌ای خبرنگاری است که بتواند یک خبر را بسازد و خیر را همراه با اهداف خود و سازمان خود به مخاطب القا کند. بخشی از ابزارهایی که در روزنامه‌نگاری برای پوشش خبری مورد استفاده قرار می‌گیرد شامل اخبار، عکس، تجزیه و تحلیل‌های گذشته و حال، طرح و کاریکاتور، (در خصوص رادیو و تلویزیون) فیلم‌های خبری و مستند هستند (سلطانی فر و شهناز هاشمی، ۱۳۸۲: ۱۴).

روزنامه جمهوری اسلامی

روزنامه جمهوری اسلامی به عنوان ارگان حزب جمهوری اسلامی، انتشار خود را از روز چهارشنبه نهم خرداد سال ۱۳۵۸ خورشیدی آغاز کرد. روزنامه جمهوری اسلامی، روزنامه سیاسی-اجتماعی صبح ایران به شمار می‌رود. صاحب امتیاز این روزنامه، مؤسسه فرهنگی و مطبوعاتی روزنامه جمهوری اسلامی است. هم‌اکنون مدیر مسئولی و سردبیری روزنامه بر عهده مسیح مهاجری می‌باشد. این روزنامه به زبان فارسی، با قطع بزرگ، به قیمت ۱۰۰۰ تومان در استان‌های تهران و البرز و ۵۰۰ تومان در سایر استان‌ها به صورت پخش سراسری در کل کشور انتشار می‌یابد ([j. omhour i esl ani .net .about .ht nl](http://j.omhourieslani.net.about.htnl)). روزنامه جمهوری اسلامی که تا پیش از سال ۱۳۷۶ و پیروزی محمد خاتمی در انتخابات و جنبش اصلاح طلبی بر مواضع مستقل خود از چپ و راست تأکید داشت، پس از آن به خاطر دفاع از مواضع محافظه کارانه به راه‌های گوناگون با جریان اصول‌گرایی همراه شد. البته در کل این روزنامه مدافع نظریات و مواضع هاشمی رفسنجانی است (جریان شناسی نشریات، Madrese.Kalk.ir).

روزنامه القدس العربی

القدس العربی یک روزنامه مستقل پان عربی است که از ۱۹۸۹ میلادی در لندن منتشر می‌شود. این روزنامه متعلق به مهاجران فلسطینی است و عبدالباری عطوان که متولد اردوگاه پناهندگان فلسطینی در باریکه غزه می‌باشد ویراستاری آن را بر عهده دارد. شعار آن «روزنامه سیاسی مستقل» است. تیراژ آن حدود ۱۵،۰۰۰ تا ۵۰،۰۰۰ برآورد شده است. این روزنامه به علت حمایت شدید از آرمان فلسطین و رویارویی با اسرائیل مشهور است. همچنان که از شعار آن نیز مشخص است، این روزنامه این تمایز را با تأکید بر استقلال مالکیت و دیدگاهش، نسبت به دیگر روزنامه‌های عربی نشان می‌دهد (Fa.alalamtv.net/news/3917054).

چارچوب نظری

در این پژوهش، برای پی بردن به خط مشی، سیاست‌های گزینشی و نحوه پوشش تحولات سوریه در دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس العربی از نظریه سوگیری بهره‌جسته شده است. با استفاده از نظریه سوگیری می‌توان اهداف و مقاصد رسانه‌ها را در قبال اخبار و مطالبی که پوشش می‌دهند، گزینش‌های تعمدی و غیرتعمدی اخبار و همچنین جهت‌گیری آنان در قبال مسائل مختلف را جویا شد. همچنین از نظریه برجسته‌سازی برای تعیین اولویت‌های پوشش خبری دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس العربی استفاده شده است.

روش تحقیق

این تحقیق با روش تحلیل محتوا بر روی مطالب مربوط به تحولات سوریه در دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس العربی در دوره زمانی ۶ ماهه بهار و تابستان ۱۳۹۷ انجام شده است. بنا به تعریف برلسون، تحلیل محتوا، روش تحقیقی است که به منظور بررسی منظم، عینی و مقداری محتوای آشکار ارتباطات صورت می گیرد.» (نقیب السادات، ۱۳۹۱: ۷۷).

جامعه آماری این تحقیق شامل دو روزنامه جمهوری اسلامی چاپ تهران و القدس العربی چاپ لندن و نیویورک در یک دوره ۶ ماهه (بهار و تابستان ۱۳۹۷) است. روش نمونه گیری احتمالی و از نوع سیستماتیک یا طبقه بندی شده است که هر شماره بر اساس یک ضابطه منظم و سیستماتیک انتخاب شده است. نمونه تحقیق شامل هفته ای یک شماره از هر روزنامه است که به طور چرخشی انتخاب شده است. بدین صورت که اولین شماره هر روزنامه از روز شنبه در هفته اول از اولین ماه سال (فروردین)، دومین شماره از روز یکشنبه هفته دوم، سومین شماره از روز دو شنبه هفته سوم، چهارمین شماره از روز سه شنبه هفته چهارم، و بقیه شماره ها نیز به همین ترتیب بر اساس روز، هفته و ماه انتخاب شده اند. از این رو برای هر روزنامه ۲۴ شماره در دوره مذکور بررسی شده است. واحد تحقیق در این بررسی شامل تمام مطالب روزنامه های مورد بررسی درباره تحولات سوریه است که در سبک های مختلفی منتشر شده اند.

اهداف تحقیق

- ۱- شناخت میزان پوشش اخبار و مطالب مربوط به تحولات سوریه در هر دو روزنامه
- ۲- شناخت جهت گیری هر دو روزنامه در انتشار و انعکاس مطالب مربوط به تحولات سوریه
- ۳- شناخت مشابهت ها و تفاوت های روزنامه های مورد بررسی در قبال پوشش خبری تحولات سوریه
- ۴- شناخت نحوه نگرش هر دو روزنامه به نقش بازیگران خارجی در تحولات سوریه

پرسش های اصلی تحقیق

- ۱- دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس العربی چگونه و به چه میزان اخبار و مطالب مربوط به تحولات سوریه را منتشر کرده اند؟
- ۲- جهت گیری روزنامه های مذکور در پوشش خبری تحولات سوریه چگونه است؟
- ۳- روزنامه های مورد بررسی در انتشار اخبار و مطالب مربوط به موضوع مورد بررسی چه وجوه تشابه و تمایز با یکدیگر دارند؟
- ۴- نگرش دو روزنامه نسبت به نقش ایران در تحولات سوریه چگونه بوده است؟
- ۵- نگرش دو روزنامه نسبت به نقش عربستان، قطر و ترکیه در تحولات سوریه چگونه بوده است؟

یافته های تحقیق

توصیف یافته ها

جدول شماره ۱- درصد و توزیع فراوانی مطالب مربوط به تحولات سوریه در هر دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس العربی

روزنامه	القدس العربی	جمهوری اسلامی	مجموع
فراوانی	۲۲۰	۱۲۸	۳۴۸

درصد فراوانی	۶۳٫۲٪	۳۶٫۸٪	۱۰۰٪
--------------	-------	-------	------

همانطوریکه در جدول شماره ۱ مشاهده می شود، در نمونه‌های بررسی شده، روزنامه القدس العربی نسبت به روزنامه جمهوری اسلامی، حجم بیشتری از مطالب مربوط به تحولات سوریه را درج نموده است. به‌طوریکه روزنامه القدس العربی ۶۳/۲ درصد (۲۲۰ مورد) و روزنامه جمهوری اسلامی ۳۶/۸ درصد (۱۲۸ مورد) از مطالب را به خود اختصاص داده‌اند.

جدول شماره ۲- درصد و توزیع فراوانی سبک مطالب مربوط به تحولات سوریه در هر دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس العربی

سبک	روزنامه ها		مجموع
	جمهوری اسلامی	القدس العربی	
خبر	۹۰	۱۳۶	۲۲۶
	۳۹٫۸٪	۶۰٫۲٪	۱۰۰٪
سر مقاله، یادداشت و تفسیر	۲۸	۶۴	۹۲
	۳۰٫۴٪	۶۹٫۶٪	۱۰۰٪
گزارش	۸	۲۰	۲۸
	۲۸٫۶٪	۷۱٫۴٪	۱۰۰٪
مصاحبه	۲	۰	۲
	۱۰۰٪	۰٪	۱۰۰٪
مجموع	۱۲۸	۲۲۰	۳۴۸
	۳۶٫۸٪	۶۳٫۲٪	۱۰۰٪

با توجه به داده‌های جدول ۲، سبک خبر با ۶۴/۹ درصد (۲۲۶ مورد) بیشترین فراوانی را در کل مطالب به خود اختصاص داده است و در این بین روزنامه القدس العربی با ۶۰/۲٪ (۱۳۶ مورد) بیشترین میزان استفاده از این سبک را داراست و سبک مصاحبه با تنها ۰/۶ درصد (۲ مورد) کمترین فراوانی را در دو روزنامه القدس العربی و جمهوری اسلامی به خود اختصاص داده اند. که آن دو مورد هم مربوط به روزنامه جمهوری اسلامی می باشد.

تحلیل یا فته ها

جدول شماره ۳- بررسی معنی داری تفاوت میان روزنامه های مورد بررسی از نظر محتوای مطالب

محتوای مطالب	فراوانی و درصد	روزنامه القدس العربی	روزنامه جمهوری اسلامی	جمع سطری
نظامی، دفاعی، جنگ و خشونت	فراوانی درصد فراوانی	۱۲۶ ٪۷۵	۴۲ ٪۲۵	۱۶۸ ٪۱۰۰
روابط خارجی	فراوانی درصد فراوانی	۴۴ ٪۴۷/۸	۴۸ ٪۵۲/۲	۹۲ ٪۱۰۰
حکومت محلی	فراوانی درصد فراوانی	۲۰ ٪۷۱/۴	۸ ٪۲۸/۶	۲۸ ٪۱۰۰
پناهندگان سوری	فراوانی درصد فراوانی	۱۲ ٪۵۴/۵	۱۰ ٪۴۵/۵	۲۲ ٪۱۰۰
اپوزسیون در خارج	فراوانی درصد فراوانی	۲ ٪۵۰	۲ ٪۵۰	۴ ٪۱۰۰

سایر	فراوانی	۱۶	۱۸	۳۴
	درصد فراوانی	%۴۷/۱	%۵۲/۹	%۱۰۰
مجموع	فراوانی	۲۲۰	۱۲۸	۳۴۸
	درصد فراوانی	%۱۰۰	%۱۰۰	%۱۰۰

$$X^2=25/045$$

$$df=5$$

$$p > 0/000^{**}$$

یافته های جدول شماره ۳ حاکی از آن است که بیشترین فراوانی مطالب با ۴۸/۳ درصد (۱۶۸ مورد) مربوط به محتوای «نظامی، دفاعی، جنگ و خشونت» می باشد و در این زمینه روزنامه القدس العربی با ۷۵ درصد (۱۲۳ مورد) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. در مجموع با توجه به کای اسکوتر محاسبه شده (۲۵/۰۴۵) و با درجه آزادی ۵ و با سطح خطای ۰/۰۰۰، می توان گفت، بین دو روزنامه یاد شده از حیث محتوای مطالب، تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۴- بررسی معنی داری تفاوت میان روزنامه های مورد بررسی از نظر سبک مطالب

سبک مطالب	فراوانی و درصد	روزنامه القدس العربی	روزنامه جمهوری اسلامی	جمع سطری
خبر	فراوانی درصد فراوانی	۱۳۶ %۶۰/۲	۹۰ %۳۹/۸	۲۲۶ %۱۰۰
سرمقاله، تفسیر و یادداشت	فراوانی درصد فراوانی	۶۴ %۲۹/۶	۲۸ %۳۰/۴	۹۲ %۱۰۰

در تمامی جداول تحلیلی این پژوهش، یافته های تحلیلی که در زیر هر جدولی نوشته شده است پس از انجام آزمون خی دو (کای اسکوتر) ۱ در نرم افزار SPSS به دست آمده است. و از آوردن جداول آزمون خی دو به طور مجزا اجتناب شده است.

گزارش	فراوانی	۲۰	۸	۲۸
	درصد فراوانی	٪۷۱/۴	٪۲۸/۶	٪۱۰۰
مصاحبه	فراوانی	۰	۲	۲
	درصد فراوانی	٪۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰
مجموع	فراوانی	۱۲۸	۲۲۰	۳۴۸
	درصد فراوانی	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰

$$X^2=6/742$$

$$df=3$$

$$p > 0/081$$

همانطوریکه در جدول شماره ۴ مشاهده می شود از مجموع ۳۴۸ خبر بررسی شده، ۶۴/۹ درصد (۲۲۶ مورد) را «اخبار» تشکیل می دهد که در این زمینه روزنامه القدس العربی با ۶۰/۲ درصد (۱۳۶ مورد) بیشترین فراوانی را به خود اختصاص داده است. در مجموع با توجه به کای اسکوتر محاسبه شده (۶/۷۴۲) و با درجه آزادی ۳ و با سطح خطای ۰/۰۸۱، می توان گفت، بین دو روزنامه یاد شده از حیث سبک مطالب، تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۵- بررسی معنی داری تفاوت میان روزنامه های مورد بررسی از نظر جهت گیری نسبت به ارتش آزاد

جهت گیری نسبت به ارتش آزاد	فراوانی و درصد	روزنامه جمهوری اسلامی	روزنامه القدس العربی	جمع سطری
مثبت	فراوانی درصد فراوانی	۱ ٪۱,۴	۷۰ ٪۹۸,۶	۷۱ ٪۱۰۰
منفی	فراوانی درصد فراوانی	۴۸ ٪۹۲,۳	۴ ٪۷,۷	۵۲ ٪۱۰۰
خنثی	فراوانی درصد فراوانی	۷۹ ٪۳۵,۱	۱۴۶ ٪۶۴,۹	۲۲۵ ٪۱۰۰
مجموع	فراوانی درصد فراوانی	۱۲۸ ٪۱۰۰	۲۲۰ ٪۱۰۰	۳۴۸ ٪۱۰۰

$$X^2=1/074$$

$$df=2$$

$$p > 0/000$$

همانطوری که در جدول شماره ۵ مشاهده می شود، از مجموع ۳۴۸ خبر بررسی شده، ۶۶/۷ درصد (۱۴۶ مورد) خنثی و ۳۳/۳ درصد (۱۲۳ مورد) جهت دار هستند. بررسی این جدول نشان می دهد از ۷۱ موردی که نسبت به ارتش آزاد جهت گیری مثبتی داشته است، سهم روزنامه جمهوری اسلامی ۱/۴ درصد (۱ مورد) بوده و سهم روزنامه القدس العربی ۹۸/۶ درصد (۷۰ مورد) بوده است. همچنین از ۵۲ موردی که نسبت به ارتش آزاد جهت گیری منفی وجود داشته است، ۷/۷ درصد (۴ مورد) سهم روزنامه القدس العربی و ۹۲/۳ درصد (۴۸ مورد) سهم روزنامه جمهوری اسلامی بوده است. در مجموع با توجه به کای اسکوئر محاسبه شده (۱/۰۷۴) و با درجه آزادی ۲ و با سطح خطای ۰/۰۰۰، می توان گفت، بین دو روزنامه یاد شده از حیث جهت گیری نسبت به ارتش آزاد، تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۶- بررسی معنی داری تفاوت میان روزنامه های مورد بررسی از نظر جهت گیری نسبت به نظام حاکم

جهت گیری نسبت به نظام حاکم	فراوانی و درصد	روزنامه جمهوری اسلامی	روزنامه القدس العربی	جمع سطری
مثبت	فراوانی درصد فراوانی	۶۵ ٪۹۷	۲ ٪۳	۶۷ ٪۱۰۰
منفی	فراوانی درصد فراوانی	۱ ٪۰,۷	۱۴۰ ٪۹۹,۳	۱۴۱ ٪۱۰۰
خنثی	فراوانی درصد فراوانی	۶۲ ٪۴۴,۳	۷۸ ٪۵۵,۷	۱۴۰ ٪۱۰۰
مجموع	فراوانی درصد فراوانی	۱۲۸ ٪۱۰۰	۲۲۰ ٪۱۰۰	۳۴۸ ٪۱۰۰

$$X^2=1/864$$

$$df=2$$

$$p > 0/000$$

همانطوری که در جدول شماره ۶ مشاهده می شود، از مجموع ۳۴۸ مورد بررسی شده، ۴۰/۲ درصد (۱۴۰ مورد) خنثی و ۵۹/۸ درصد (۲۰۸ مورد) جهت دار بوده است. بررسی جدول بالا نشان می دهد که از ۶۷ خبری که نسبت به نظام حاکم جهت گیری مثبتی داشته است، ۹۷ درصد (۶۵ مورد) مختص روزنامه جمهوری اسلامی و ۳ درصد (۲ مورد) مختص روزنامه القدس العربی بوده است. همچنین از ۱۴۱ موردی که نسبت به نظام حاکم جهت گیری منفی داشته است، ۰/۷ درصد (۱ مورد) متعلق به روزنامه جمهوری اسلامی و ۹۹/۳ درصد (۱۴۰ مورد) متعلق به روزنامه القدس العربی بوده است. در مجموع با توجه به کای اسکوئر محاسبه شده (۱/۸۶۴) و با درجه آزادی ۲ و با سطح خطای ۰/۰۰۰، می توان گفت، بین دو روزنامه مذکور از حیث جهت گیری نسبت به نظام حاکم، تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۷- بررسی معنی داری تفاوت میان روزنامه های مورد بررسی از نظر نقش ایران در تحولات سوریه

نقش ایران در تحولات سوریه	فراوانی و درصد	روزنامه جمهوری اسلامی	روزنامه القدس العربی	جمع سطری
مثبت	فراوانی درصد فراوانی	۲۳ ٪۸۸٫۵	۳ ٪۱۱٫۵	۲۶ ٪۱۰۰
منفی	فراوانی درصد فراوانی	۱ ٪۲	۵۰ ٪۹۸	۵۱ ٪۱۰۰
خنثی	فراوانی درصد فراوانی	۱۰۴ ٪۳۸٫۴	۱۶۷ ٪۶۱٫۶	۲۷۱ ٪۱۰۰
مجموع	فراوانی درصد فراوانی	۱۲۸ ٪۱۰۰	۲۲۰ ٪۱۰۰	۳۴۸ ٪۱۰۰

$$X^2=56/753$$

$$df=2$$

$$p>0/000$$

همان طوری که در جدول شماره ۷ مشاهده می شود، از مجموع ۳۴۸ مورد بررسی شده، ۷۸/۸ درصد (۲۷۱ مورد) خنثی و ۲۱/۲ درصد (۷۷ مورد) جهت دار بوده است. همچنین جدول بالا نشان می دهد از ۲۶ موردی که نسبت به نقش ایران در تحولات سوریه جهت گیری مثبتی داشته است، ۶۱/۵ درصد (۲۳ مورد) مختص روزنامه جمهوری اسلامی و ۳۸/۵ درصد (۳ مورد) مختص روزنامه القدس العربی بوده است. همچنین از ۵۱ موردی که نسبت به نقش ایران در تحولات سوریه جهت گیری منفی داشته است، سهم روزنامه جمهوری اسلامی ۱۳ درصد (۱ مورد) و سهم روزنامه القدس العربی ۸۷ درصد (۵۰ مورد) بوده است. نکته قابل توجه یک مورد جهت گیری منفی روزنامه جمهوری اسلامی نسبت به نقش ایران در تحولات سوریه می باشد؛ اما طی بررسی ای که بر روی این موارد انجام شد، مشخص شد که این مورد مربوط به موضع گیری جهت دار برخی عناصر داخلی در قبال تحولات سوریه بود که مورد انتقاد این روزنامه هم قرار گرفته بود. در مجموع با توجه به کای اسکوتر محاسبه شده (۵۶/۷۵۳) و با درجه آزادی ۲ و با سطح خطای ۰/۰۰۰، می توان گفت، بین دو روزنامه نامبرده، از حیث جهت گیری نسبت به نقش ایران در تحولات سوریه، تفاوت معناداری وجود دارد.

جدول شماره ۸- بررسی معنی داری تفاوت میان روزنامه های مورد بررسی از نظر نقش عربستان، قطر و ترکیه در تحولات سوریه

نقش عربستان، قطر و ترکیه	فراوانی و درصد	روزنامه جمهوری اسلامی	روزنامه القدس العربی	جمع سطری
مثبت	فراوانی درصد فراوانی	۸ ٪۳۰٫۸	۱۸ ٪۶۹٫۲	۲۶ ٪۱۰۰
منفی	فراوانی درصد فراوانی	۴۲ ٪۸۴	۸ ٪۱۶	۵۰ ٪۱۰۰

۲۷۲ ٪۱۰۰	۱۹۴ ٪۷۱٫۳	۷۸ ٪۲۷٫۷	فراوانی درصد فراوانی	خشی
۳۴۸ ٪۱۰۰	۲۲۰ ٪۱۰۰	۱۲۸ ٪۱۰۰	فراوانی درصد فراوانی	مجموع

$$X^2=56/031$$

$$df=2$$

$$p > 0/000$$

جدول شماره ۸ نشان می دهد، از مجموع ۳۴۸ مورد بررسی شده، ۸۰/۵ درصد (۲۷۲ مورد) خشی و ۱۹/۵ درصد (۷۶ مورد) جهت دار بوده است. همچنین جدول بالا نشان می دهد از ۲۶ موردی که نسبت به نقش عربستان، قطر و ترکیه در تحولات سوریه جهت گیری مثبتی داشته است، ۶۹/۲ درصد (۱۸ مورد) متعلق به روزنامه القدس العربی بوده است. این در حالی است که روزنامه جمهوری اسلامی ۳۰/۸ درصد (۸ مورد) جهت گیری مثبت به نقش این کشورها داشته است. که البته طبق بررسی دوباره مشخص شد که این جهت گیری مثبت در قبال نقش ترکیه بوده نه کشورهای قطر و عربستان. جدول بالا نیز نشان می دهد از ۵۰ موردی که نسبت به نقش این کشورها (عربستان، قطر و ترکیه) جهت گیری منفی داشته است، ۸۴ درصد (۴۲ مورد) مختص روزنامه جمهوری اسلامی و ۱۶ درصد (۸ مورد) مختص روزنامه القدس العربی بوده است. در مجموع با توجه به کای اسکوتر محاسبه شده (۵۶۸/۰۳۱) و با درجه آزادی ۲ و با سطح خطای ۰/۰۰۰، می توان گفت، بین دو روزنامه یاد شده از حیث جهت گیری نسبت به نقش عربستان، قطر و ترکیه در تحولات سوریه، تفاوت معناداری وجود دارد.

نتیجه گیری

در این مقاله، ابعاد و چگونگی انعکاس تحولات سوریه در دو روزنامه جمهوری اسلامی و القدس العربی بررسی شد. بر اساس یافته‌های این تحقیق، می‌توان چنین نتیجه گرفت که برخورد این دو روزنامه با تحولات سوریه بر اساس یک سیاست گزینشی و بر مبنای خط مشی خاص هر روزنامه صورت گرفته است. طی این بررسی نشان داده شد که نحوه انعکاس تحولات سوریه در دو روزنامه یاد شده متفاوت و حتی متضاد بوده است. گزینش مفاهیم و واژگان و اصولاً نوع ادبیات به کار رفته یا تحلیل تحولات در این دو روزنامه بر اساس اهداف هر یک از این دو نشریه صورت گرفته است. گروه‌های درگیر در سوریه را می‌توان به طور کلی به دو جناح نیروها و احزاب طرفدار نظام حاکم و نیروها و احزاب مخالف نظام حاکم طبقه‌بندی کرد. طرفداران نظام حاکم شامل گروه‌های داخلی و بازیگران خارجی از جمله ایران و روسیه می‌باشند و مخالفان نظام حاکم علاوه بر گروه‌های داخلی که بیشتر شامل گروه‌های نظامی - تروریستی مانند داعش، جبهه النصره، احرار الشام و ... هستند شامل بازیگران منطقه‌ای و بین‌المللی از جمله عربستان، ترکیه، قطر و آمریکا می‌باشند. آنچه که یافته‌های این پژوهش نشان داد این بود که روزنامه‌های جمهوری اسلامی و القدس العربی هر کدام جهت‌گیری خاص خود را نسبت به این بازیگران داخلی و خارجی تحولات سوریه داشته‌اند. همان‌طور که پیشتر گفته شد روزنامه القدس العربی رویکردی ضد اسرائیلی دارد و در این مورد با روزنامه جمهوری اسلامی دارای خط مشی مشترکی می‌باشد اما با این وجود در قبال تحولات سوریه شاهد آن هستیم که جهت‌گیری این دو نشریه نسبت به این موضوع و نقش کشورهای درگیر در آن متفاوت از همدیگر است. می‌توان گفت که این وجوه اشتراک در سیاست ضد اسرائیلی هر دو نشریه، نتواسته به عنوان عامل مؤثر در روند کاهش اختلافات مؤثر باشد به همین دلیل ما تفاوت‌های معنی‌داری را بین دیدگاه‌های هر دو روزنامه شاهد هستیم که در ادامه بحث بدان پرداخته شده است.

از منظر پوشش اخبار گروه‌های مخالف دولت سوریه می‌توان گفت که روزنامه جمهوری اسلامی نسبت به نیروهای نظامی و شبه‌نظامیان مخالف دولت سوریه، جهت‌گیری منفی داشته و بجای اصطلاحاتی مانند ارتش آزاد که توسط خود این گروه‌ها بکار می‌رود از اصطلاحاتی چون شورشیان، تکفیری‌ها و تروریست‌ها استفاده کرده است. در نقطه مقابل، روزنامه القدس العربی، نسبت به این گروه‌ها جهت‌گیری مثبتی داشته و از اصطلاحاتی چون ارتش آزاد و انقلابیون استفاده کرده است. همچنین از بعد توجه نقش بازیگران خارجی نیز تفاوت معنی‌داری بین دو روزنامه مشاهده شد. بدین ترتیب روزنامه جمهوری اسلامی، نقش عربستان، قطر و ترکیه در تحولات سوریه را منفی نشان داده است. و در نقطه مقابل روزنامه القدس العربی سوگیری مثبت به نقش کشورهای عربستان، قطر و ترکیه داشته و نقش ایران را منفی و مخرب نشان داده است. علاوه بر این، در حالیکه روزنامه جمهوری اسلامی نسبت به نظام حاکم جهت‌گیری مثبتی داشته، روزنامه القدس العربی، جهت‌گیری منفی‌ای داشته است. از حیث محتوای مورد پوشش در این نشریات می‌توان گفت که پرداختن به موضوع پناهندگان سوری در دستور کار این نشریات نبوده و بیشتر به پوشش تحولات میدانی و نظامی اقدام کرده‌اند. در مجموع، روزنامه جمهوری اسلامی تصویری منفی از گروه‌های مخالف و نقش عربستان، ترکیه و قطر و تصویری مثبت از نظام حاکم و نقش ایران ارائه داده است. و در مقابل روزنامه القدس العربی تصویری مثبت از گروه‌های مخالف و نقش عربستان، ترکیه و قطر و تصویری

منفی از نظام حاکم و نقش ایران ارائه کرده است. علاوه بر این، از منظر سبک بکار رفته در اخبار مربوط به تحولات سوریه هر دو روزنامه صرفاً به رویداد مداری و پوشش اخبار این تحولات همت گماشته‌اند و کمتر از گزارش و نقد و مصاحبه استفاده نموده‌اند.

منابع فارسی:

- دیفلور، ملوین و اورت دنیس. شناخت ارتباطات جمعی (مبانی - تاریخچه - نظریه ها)، ترجمه: سیروس مرادی، تهران: انتشارات اداره کل مطبوعات داخلی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۴.
- روشندل اربطانی، طاهر. نقش مدیریت رسانه ها در تحول بحران از تهدید به فرصت، فصلنامه پژوهش های ارتباطی، سال پانزدهم، شماره ۵۵، ۱۳۸۷.
- سولیوان، تام و همکاران. (۱۳۸۵)، مفاهیم کلیدی ارتباطات، ترجمه میر حسن رئیس زاده، تهران: نشر فصل نو
- شاو، دونالد و مکسول مک کامبز. (۱۳۸۱)، کارکرد برجسته سازی در مطبوعات، ترجمه امید مسعودی، در «اندیشه های بنیادین علم ارتباطات»، گروه مترجمان، تهران: انتشارات خجسته
- کاظمی، علی اصغر. مدیریت بحران های بین المللی، تهران: دفتر مطالعات سیاسی و بین المللی، ۱۳۶۶.
- محسنیان راد، مهدی. (۱۳۸۷)، ارتباط شناسی، تهران: انتشارات سروش
- معتمدنژاد، کاظم. (۱۳۷۴)، تبلیغات سیاسی، فصلنامه تحقیقات روزنامه نگاری، سال سوم، شماره ۱۰
- مک کوایل، دنیس. (۱۳۸۲)، درآمدی بر نظریه های ارتباط جمعی، ترجمه: پرویز اجلالی، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه ها
- نقیب السادات، سید رضا. (۱۳۹۱)، روش های تحقیق در ارتباطات ۱ (ویژه دانشجویان کارشناسی ارشد)، تهران: نشر علم
- روزنامه جمهوری اسلامی، تاریخ مراجعه به سایت: ۱۳۹۷/۸/۱۱ به نشانی:
Jomhourieslami.net.about.html
- شبکه عربی العالم. تاریخ مراجعه به سایت: ۱۳۹۷/۸/۱۱ به نشانی:
Fa.alalamtv.net/news/3917054
- سایت تحلیلی مدرسه کالک تاریخ مراجعه به سایت: ۱۳۹۷/۸/۱۱ به نشانی
Madrese.Kalak.ir

لاتین:

- Mc Quail, Denis. Mass Communication Theory, sage, London, 1998, p255, 13.
- 14. Palma J shoemaker, Gatekeeping, caliph :sage publications, 1991, p1 .
- Addison on mass :content analysis in handbook of social psychology, holsti .r. 15. Ole Wesley press. 1968, p 608